

POSTANOWIENIE

9 listopada 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorzcyk

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 9 listopada 2023 r. w Warszawie
zażalenia R.G.

na postanowienie Sądu Okręgowego w Siedlcach

z 5 lipca 2023 r., V Ca 436/22,

w sprawie z wniosku J.M.

z udziałem R.G.

o podział majątku wspólnego,

**uchyla zaskarżone postanowienie, pozostawiając
rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego do
orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 5 lipca 2023 r. Sąd Okręgowy w Siedlcach, na skutek apelacji wnioskodawczyni J.M., uchylił zaskarżone postanowienie Sądu Rejonowego w Garwolinie z dnia 16 marca 2022 r. w sprawie z udziałem R.G. o podział majątku wspólnego i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu.

Sąd Okręgowy wskazał, że Sąd Rejonowy naruszył art. 233 § 1 k.p.c. przez zaniechanie wszechstronnej oceny dowodów. Bezzasadnie i z naruszeniem art. 205¹² § 1 k.p.c. pominął również wnioski dowodowe zgłoszone przez wnioskodawczynię. Ponadto, zdaniem Sądu Okręgowego, ze względu na materiał przedstawiony przez wnioskodawczynię Sąd Rejonowy powinien z urzędu podjąć czynności celem ustalenia, czy składniki majątku wymienione w dokumentach

przedstawionych przez wnioskodawczynię stanowią majątek wspólny stron. Reasumując, Sąd Okręgowy przyjął, że niepoczynienie dokładnych ustaleń faktycznych co do składu i wartości majątku wspólnego powodowałoby, że „dalsza aktywność” Sądu Okręgowego oznaczałaby zastąpienie Sądu Rejonowego i zredukowanie postępowania do jednej instancji, co kolidowałoby z gwarancją dwuinstancyjności. Należało zatem uznać, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, co wymagało uchylenia zaskarżonego apelacją postanowienia.

Postanowienie Sądu Okręgowego zaskarżył zażaleniem uczestnik, zarzucając naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. i wnosząc o uchylenie zaskarżonego postanowienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepis art. 394¹ § 1¹ k.p.c., dopuszczający zażalenie do Sądu Najwyższego w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, ma odpowiednie zastosowanie w postępowaniu nieprocesowym (art. 13 § 2 k.p.c.). Stosownie do tego, jeżeli sąd drugiej instancji uchyla postanowienie orzekające co do istoty sprawy wydane przez sąd pierwszej instancji ze względu na nierozpoznanie istoty sprawy, Sąd Najwyższy, rozpoznając zażalenie złożone na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c., bada, czy sąd drugiej instancji prawidłowo zastosował art. 386 § 4 w związku z art. 13 § 2 k.p.c., tj. czy okoliczności sprawy, przy uwzględnieniu merytorycznego stanowiska sądu drugiej instancji, mieszczą się w kręgu sytuacji odpowiadających nierozpoznaniu istoty sprawy. Poza zakresem oceny pozostaje natomiast prawidłowość stanowiska co do *meritum* wyrażonego przez sąd drugiej instancji (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013, nr 3, poz. 41, z dnia 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12, OSNC 2013, nr 4, poz. 54 i z dnia 17 stycznia 2013 r., III CZ 2/13).

W świetle ugruntowanego orzecznictwa, do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wtedy, gdy sąd pierwszej instancji nie zbada materialnej podstawy żądania, wychodząc z błędnego założenia, że istnieje przeszkoda unicestwiająca roszczenie albo wykluczająca jego skuteczne dochodzenie (por. wyroki Sądu

Najwyższego z dnia 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936, poz. 315 i z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 22 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2013 r., IV CZ 170/12, z dnia 14 lutego 2013 r., II CZ 188/12, z dnia 3 lutego 2017 r., II CZ 146/17 i z dnia 13 października 2017 r., I CZ 90/17). Przesłanka ta nie dotyczy zatem sytuacji, w których błąd sądu pierwszej instancji lokuje się w sferze faktów i dowodów, lecz polega na nieprawidłowym założeniu o istnieniu okoliczności stojącej na przeszkodzie ocenie istoty sprawy. Przeszkoda ta może mieć źródło nie tylko w prawie materialnym, jak, przykładowo, w razie przedawnienia roszczenia, lecz również w prawie procesowym, co ma miejsce w razie nieprawidłowego przyjęcia istnienia prejudykatu lub nieprawidłowej oceny granic jego mocy wiążącej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2017 r., III CZ 63/16).

Z materiału sprawy wynikało, że Sąd Rejonowy ustalił stan faktyczny sprawy i orzekł o żądaniu wniosku. Rozpoznając sprawę Sąd pominął część wniosków dowodowych wnioskodawczynie obejmujących dowód z dokumentów ze wskazaniem, że w sprawie sporządzono plan rozprawy, a tym samym dowody powołane później podlegały pominięciu, ponieważ nie uprawdopodobniono, aby ich wcześniejsze powołanie nie było możliwe, względnie, aby potrzeba ich powołania wynikała później. Sąd Rejonowy uznał również, że rolą sądu w postępowaniu o podział majątku wspólnego nie jest dokonywanie działań „śledczych”, mających na celu poszukiwanie przedmiotów wchodzących w skład majątku wspólnego.

To, że zdaniem Sądu Okręgowego pominięcie dowodów z dokumentów było błędne, w sprawie konieczne było podjęcie aktywności przez sąd z urzędu w celu ustalenia określonych składników majątku wspólnego, a przeprowadzone postępowanie dowodowe wykazywało braki wymagające dokonania dalszych ustaleń faktycznych, nie jest równoznaczne z nierozpoznaniem istoty sprawy. W judykaturze Sadu Najwyższego podnoszono wielokrotnie, że dokonanie przez sąd pierwszej instancji niepełnych lub nieprawidłowych ustaleń faktycznych nie jest tożsame z zaniechaniem rozpoznania istoty sprawy, a uchybienia w płaszczyźnie podstawy faktycznej orzeczenia sądu pierwszej instancji mogą uzasadniać wydanie orzeczenia kasatoryjnego tylko wtedy, gdyby ich skala powodowała konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 *in fine* k.p.c.).

Sytuacja taka w sprawie nie miała miejsca, co wynikało wprost z motywów zaskarżonego zażaleniem postanowienia, w których zwrócono uwagę na konieczność uzupełnienia materiału dowodowego.

W przyjętym w kodeksie postępowania cywilnego modelu apelacji pełnej sąd drugiej instancji dysponuje takimi samymi uprawnieniami w zakresie gromadzenia faktów i dowodów oraz dokonywania ustaleń faktycznych jak sąd pierwszej instancji (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008 r., nr 6, poz. 55). Nic nie stało zatem na przeszkodzie, aby Sąd Okręgowy, dostrzegłszy mankamenty i luki w zakresie ustaleń faktycznych poczynionych przez Sąd Rejonowy, skorygował je samodzielnie prowadząc w niezbędnym zakresie uzupełniające postępowanie dowodowe. Działanie takie, w systemie apelacji *cum beneficio novorum*, nie sprowadza postępowania do jednej instancji; nie narusza ono także konstytucyjnego prawa do zaskarżenia orzeczeń wydanych w pierwszej instancji (art. 78 Konstytucji RP), ani też dwuinstancyjnego modelu postępowania sądowego, statutowanego w art. 176 ust. 1 Konstytucji RP (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 marca 2003 r., SK 8/02, OTK-A 2003, nr 3, poz. 20 i postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 listopada 2010 r., Ts 49/10, OTK-B 2011, nr 1, poz. 90 i z dnia 6 października 2015 r., Ts 52/14, OTK-B 2015, Nr 5, poz. 446).

Zarzut naruszenia art. 386 § 4 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. należało tym samym uznać za trafny.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 394¹ § 3 i art. 13 § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

(K.G.)

[a]